

๖๗. มนสิการกรรมฐานให้รู้เห็นอริยสัจธรรม

Pondering Meditative Subjects with the Noble Truths

ขอน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

In Honor of the Blessed One of the Fully Enlightened One

By Nithee Siripat – Siripat.com and Academiae Network. 2016

ความสำคัญของบทความ

ในแนวทางการศึกษาปฏิบัติ ค้นคว้าวิจัย ความจริง สัจธรรม ปรมัตถ์ โดยดำเนินตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้านั้น เรียกว่า “**หลักมัชฌิมาปฏิปทา**” โดยเน้นสาระสำคัญไปที่หลักธรรม ๒ อย่าง ได้แก่ (๑) **อริยสัจ ๔** กับ (๒) **อริยมรรคมีองค์ ๘** โดยลำดับขั้นตอนการศึกษาตามหลักไตรสิกขา นั่นคือ **ศีล-สมาธิ-ปัญญา** เพราะฉะนั้น ปัญญาต่างๆ ในพระพุทธศาสนาต้องมีบาทฐานมาจากอริยสัจธรรมทั้ง ๔ ขั้นตอนดังกล่าวนี้เสมอ โดยมีการกำหนดการรับรู้ความรู้ด้วย “**สติสัมปชัญญะ**” [สติปัญญา ๔] ในขณะจิตเป็นสมาธิอย่างแนวนอน [อัปปนาสมาธิ] เป็นหลักเสมอ เพราะปัญญาญาณไม่สามารถเกิดขึ้นกับบุคคลเสียดสติ มีจิตถูกรุมเร้าด้วยกิเลสทั้งหลาย โดยเฉพาะนิวรณ์ทั้งหลาย [นิวรณ์ ๕-อวิตติ-อวิชชา-อกุศลธรรมทั้งหลาย] เพราะฉะนั้น ในการเจริญภาวนากรรมฐานนั้น สมอของผู้ปฏิบัติธรรมจะต้องประกอบด้วยปัญญาอยู่ ๓ ด้าน ได้แก่ (๑) **โลกียปัญญา: สุตมยปัญญา-จินตามยปัญญา** กับ (๒) **โลกุตตรปัญญา: ภาวนามยปัญญา** ได้แก่ **โลกียญาณ** กับ **โลกุตตรญาณ** [โพธิปักขิยธรรม ๓๗-อสาวิกขยญาณ ๑-โลกุตตรธรรม ๘] แต่อย่างไรก็ตาม ในทุกขั้นตอนของการดำเนินชีวิตจริงและการปฏิบัติธรรมนั้น ต้องประกอบด้วยปัญญาและเหตุผลเสมอที่สรุปย่อลงใน “**สติสัมปชัญญะ**” [Temperance] หรือ “**ญาณทัสสนะ**” [Insight and Knowledge] นั่นคือ สติทำหน้าที่พิจารณาไตรตรองระลึกรู้ในสภาวธรรม และสัมปชัญญะทำหน้าที่เรียนรู้ให้รู้รอบจากสภาวธรรม แต่ในทางคติธรรมนั้น เป็นโอกาสที่ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถเข้าถึงได้ซึ่ง “**โลกุตตรธรรม**” ที่เป็นปัญญาสูงสุดโดยปรมัตถ์ของมวลมนุษย์ ซึ่งแตกต่างจากปัญญาสามัญทางคติโลกที่เกิดจากการศึกษาอย่างเป็นทางการและจากประสบการณ์ตรงของตน.

บทความที่ ๖๗ ประจำปี ๒๕๕๕ – มนสิการกรรมฐานให้รู้เห็นอริยสัจธรรม

การพิจารณากรรมฐาน สภาวะธรรม หรือ สภาวะแห่งจิต [นามรูป] ในวิปัสสนาภูมินั้น ต้องกำหนดรู้เห็นตามกฎเกณฑ์ของอริยสัจธรรม หรือ “อริยสัจ ๔” ได้แก่ (๑) ทุกข์–ทุกข์อริยสัจ (๒) สมุทัย–ทุกข์สมุทัยอริยสัจ (๓) นิโรธ–ทุกข์นิโรธอริยสัจ (๔) มรรค–ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ โดยต้องทำกิจในอริยสัจ ๔ ให้สมบูรณ์ในขั้นตอนการคิดพิจารณาอารมณ์แห่งกรรมฐานให้เห็นลักษณะแห่งนามรูปโดยไตรลักษณ์ ได้แก่ (๑) **ปริยญา** (๒) **ปหานะ** (๓) **สัจฉิกิริยา** (๔) **ภาวนา** โดยต้องดำเนินตามแนวประพฤติปฏิบัติ ตาม “อริยมรรคมีองค์ ๘” อยู่เสมอ เพราะฉะนั้น ในการคิดหรือพิจารณาโดยตรงสภาวะแห่งจิตหรือวิถีจิตที่ “เกิดขึ้น–ตั้งอยู่–ดับไป” ในแต่ละขณะจิตนั้น ให้รู้เห็นสภาวะธรรมต่างๆ นั้น ตามลักษณะอาการ ดังนี้ (๑) **ทุกข์–ปริยญา** (๒) **สมุทัย–ปหานะ** (๓) **นิโรธ–สัจฉิกิริยา** (๔) **มรรค–ภาวนา** นั่นคือ (๑) **กำหนดรู้ทุกข์** (๒) **ดับเหตุแห่งทุกข์** (๓) **รู้แจ้งสภาวะปลอดจากทุกข์** (๔) **เจริญแนวทางในการดับทุกข์นั้นๆ** [ไตรสิกขา] อันเป็นภูมิปัญญาสำคัญในการเจริญภาวนา รวมทั้งการนึกรู้คิดในการดำเนินชีวิตตามปกติ ผู้ปฏิบัติธรรมไม่ควรละทิ้งองค์ความรู้แห่งอริยสัจธรรมดังกล่าวข้างต้น โดยนำไปประยุกต์ตัดแปลงกับหลักการวิจัย อันเป็นภูมิความรู้ทางคณาจารย์ คือ การเข้าถึงองค์ความรู้เนื่องด้วย “อริยสัจ ๔” และ “กิจในอริยสัจ ๔” ที่ต้องประมวลความคิดทั้งหมดด้วยการพิจารณาอย่างระมัดระวังลึกซึ้งซึ่งตามนัยของ “ปัจจัยธรรม” ทั้งหลาย ซึ่งหมายถึง (๑) **ปฏิจกสมุปบาท ๑๒** ประกอบด้วยแนวคิดอนุโลมกับปฏิโลม และ (๒) **ปฏิจกสมุปป็นนธรรม ๖** ได้แก่ **อัทธา ๓–สังขป ๔–สนธิ ๓–วิภูฏะ ๓–อาการ ๒๐–มูล ๒** อันเป็นเหตุให้เข้าใจแจ่มแจ้งในเรื่อง (๑) **กฎแห่งกรรม** (๒) **กฎแห่งวิบาก** (๓) **กฎแห่งกรรมของสัตว์** ที่หมายถึง “จุตูปปาตญาณ–ทิพจักขุญาณ” อันเกิดจากอำนาจแห่งสมาธิหรือสมถะ หรือ “ปัจจัยปริคคญาณ” อันเกิดจากอำนาจแห่งวิปัสสนาหรือวิปัสสนาผละ หรือโดยรวมหมายถึง “ฌาน ๒” ได้แก่ (๑) **อาร์มมณูปนิชฌาน–สมถะ** และ (๒) **ลักขณูปนิชฌาน–วิปัสสนา** คำว่า “วิปัสสนา” [Insight] นั้น หมายถึง การพัฒนาปัญญาให้เห็นธรรมแห่งนามรูปโดยไตรลักษณ์ ในขณะจิตเป็นสมาธิอย่างแน่วแน่สงบสนิทอยู่ในอารมณ์เดียวด้วย “รูปฌาน ๔” จนถึง “จุตตฌาน” อันประกอบด้วยองค์ฌาน ๒ อย่าง ได้แก่ (๑) **อุเบกขา–ความวางเฉยไม่ยึดมั่นติดมั่นในอารมณ์นั้นๆ** เพราะเห็นหรือเกิดผัสสะตามเป็นจริงและรู้ตามเป็นจริงหรือเกิดญาณ (๒) **เอกัคคตาแห่งสมาธิ–กำหนดรู้เห็นอยู่ในความตั้งมั่นสนิทของจิตเพียงเรื่องเดียวหรืออารมณ์เดียว** โดยไม่ฟุ้งซ่านหรือฟุ้งเพื่อน ไปในสภาวะธรรมนั้นๆ ด้วยการปล่อยจิตให้เข้าไปปรุ่งแต่งตามความใคร่ปรารถนา และอยู่ภายใต้อำนาจครอบงำของกิเลส ที่ไม่สามารถข่มระงับได้ขณะใดขณะใดมานั้นๆ นั่นคือ ส้าวมระวังอินทรีย์ไม่ดีพอ ขาดการฝึกอบรมมาอย่างถูกต้องตาม (๑) **แนวทางสายกลางแห่งหลักมัชฌิมาปฏิปทา** โดย **ไตรสิกขา** และ (๒) **อริยมรรคมีองค์ ๘** เพื่อกำกับแนวคิดอยู่กับ “อริยสัจ ๔” และ “ปฏิจกสมุปบาท ๑๒” รวมทั้ง “ปฏิจกสมุปป็นนธรรม ๖” ทั้งหลายนั้น ทำให้เข้าใจถึงปัญญาเห็นนามรูปโดยไตรลักษณ์ เกิดวิปัสสนาและม็อคติไป ทำให้จิตกลับไปฟุ้งซ่านสติมีฟุ้งเพื่อน ไม่สามารถพิจารณาใดๆ หรือมนสิการบรรดากรรมฐานทั้งหลายได้ตามเป็นจริง คือ ดับข้อกังขา

สงสัยในธรรมไม่ได้ด้วย “ยถาภูตธรรม-ยถาภูตญาณ” เข้าไม่ถึง “ธรรมฉฺฉิตติ-ธรรมนियาม ๓-สัมมสนญาณ-สัมมาทสฺสนะ” จิตและปัญญาอยู่ภายใต้อำนาจครอบงำของความรู้จริงแห่งอวิชชา [มิจฉาวายามะ-มิจฉาสติ-มิจฉาสมาธิ] เกิดทิวฏฐิเป็นปรปักษ์ต่อแนวทางปฏิบัติในหลักมัชฌิมาปฏิปทา เช่น มีปรารภนาในอิทธิฤทธิ์หรืออิทธิปาฏิหาริย์ด้วย “ปปัญฺจธรรม” [ตัณหา-ทิวฏฐิ-มานะ] ไม่ใช่การเจริญภาวนาเพื่อความหลุดพ้น หรือการดับทุกข์ขจัดกิเลสทั้งหลาย ตามคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง หรือมีฉะนั้น ก็ถูกฝึกอบรมการปฏิบัติธรรมมาอย่างผิดๆ ไม่ใช่ทางสายกลางแห่งปัญญาโดยหลักมัชฌิมาปฏิปทา [อริยสัจจ์ ๔-อริยมรรคมีองค์ ๘-ไตรสิกขา-ปฏิจสุมุปาบท ๑๒-ปฏิจสุมุปปีนนธรรม ๖] อันเป็นเหตุให้บกพร่องจากปัญญาเห็นนามรูปโดยไตรลักษณ์เพราะความประมาทละเลยการใช้ปัญญาและเหตุผล [โยนิโสมนสิการ-อิตฺปิปัจจยตา] แต่อย่างไรก็ตาม ในระหว่างการฝึกอบรมบำเพ็ญเพียรภาวนานั้น โอกาสเกิดข้อผิดพลาดหรือการตั้งสมมติฐานอย่างผิดๆ อาจเกิดขึ้นได้เสมอ ระหว่างผู้ฝึกสอนกับผู้รับการฝึกปฏิบัติจริงหรือเกิดกรณีวิกฤตแบบ “มากกรรมมากความ” เลยเป็นเหตุให้ไม่ได้ศึกษาอย่างในทางปฏิบัติ ฉะนั้น การเห็นธรรมการรู้ธรรม [ญาณทสฺสนะ] นั้น ไม่ใช่เรื่องง่ายๆ ยังมีกิเลสหนาๆ ก็ยังต้องฝึกปฏิบัติอย่างลำบากยากมากๆ และรู้ผลได้ช้าอีกต่างหาก ถ้าแพ้ใจตัวเอง ก็ล้มสลายแห่งการปฏิบัติธรรม ถ้ากรรมหนัก ก็เกิดอคติต่อพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีทัศนคติในแง่ลบต่อผู้ฝึกกรรมฐานให้ ที่กำหนดเกณฑ์มาตรฐานอย่างผิดเพี้ยนจากความเป็นจริงด้วยกุสโลบายเฉพาะตน จนเลยจากเกณฑ์พระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า และในส่วนตัวของผู้ปฏิบัติธรรม ไม่ใช่คนที่อยากใฝ่รู้โดยอาศัยตนเองศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจัง และยังมีนิสัยชอบอะไรง่ายๆ แบบสำเร็จรูป คือ มั่งง่าย ไม่ต้องการทำเองปฏิบัติเอง ไม่พึ่งตนเอง แต่ปรารภนาใน “โลกุตตรธรรม” เสียอย่างนั้น ธรรมพระพุทธเจ้าย่อมไม่ใช่อาหารสำเร็จรูปพร้อมกิน ไม่ขยันอดทน ย่อมถึงนิพพานเสียคุณอันใหญ่ หมุดโอกาสเข้าถึง “โลกุตตรธรรม” ความถึงพร้อมความสมบูรณ์บริบูรณ์ และความไพบูลย์ด้วยธรรม [ธรรมปีติ] คือ การเป็นผู้ใฝ่รู้คงแก่เรียน ที่เรียกว่า “พาหุสัจจะ” อันเป็นคุณสมบัติของปราชญ์ผู้รู้ เป็นปัญญาบารมีอันยิ่งยวดของผู้ปฏิบัติธรรมในพระธรรมวินัยนี้ เพราะพระพุทธศาสนา คือ “ศาสนาแห่งปัญญา” [The Religion of Wisdom] ที่บุคคลต้องค้นหาแสวงหาองค์ความรู้ตามแนวประจักษ์นิยมอันเป็นวิธีทางวิทยาศาสตร์ ตามแนวเหตุผลโดยปรัชญาและตรรกวิทยา และการหยั่งรู้ด้วยปรีชาญาณตามคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยไม่ถือเอาความรู้จากเทพเจ้าหรือผู้สร้างใดๆ [วิวรณ์-Revelation] การบรรลุธรรมแห่งการตรัสรู้ด้วยตนเอง นั่นคือ “สัมมาสัมโพธิญาณ” [Enlightenment] นั้น ย่อมถือเป็นเรื่องเฉพาะคนที่ผู้รู้สามารถรู้เห็นได้โดยชอบด้วยตนเอง ถ้ายึดมั่นปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจริงๆ ไม่หลงทิศหลงทางในการบำเพ็ญเพียรภาวนา ไม่เชื่ออะไรอย่างมง่าย ต้องพิสูจน์ได้ด้วยปัญญาและเหตุผล อันถือเป็นอริยสัจธรรมตามกฎธรรมชาติเพื่อความเป็นจิตแห่งพุทธะ.

